

Workshop 08. Onderzoek binnen academische opleidingsscholen VO (workshop VO)

Startbijeenkomst 10 juni Steunpunt Opleidingsscholen

15.30 – 16.30 – 12 deelnemers

16.45 – 17.45 – 10 deelnemers

Dominique Majoor & Paulien Sigmans

Doelen en kwaliteit van praktijkonderzoek in de school De visie van de workshopleiders op praktijkonderzoek in de school is dat men moet streven naar de integratie van opleiden, onderzoek en schoolontwikkelingen, waarbij er specifiek aandacht wordt gevraagd voor de vakontwikkeling. De onderzoeken van de studenten zouden van toegevoegde waarde moeten zijn voor de school, maar ook voor hun eigen professionele ontwikkeling. Het zou er ook toe moeten leiden dat studenten onderzoek blijven doen in hun verdere loopbaan. Bij de aanpak van praktijkonderzoek in de school ligt de nadruk op praktijknabij onderzoek dat op een bewust manier gebeurt, dat systematisch en cyclisch is, en gedaan wordt met behulp van data. Daarnaast is ook reflectie erg belangrijk. De focus van praktijkonderzoek in de school kan liggen op verschillende aspecten, zoals de onderzoekende houding, onderzoekend handelen, professionele ontwikkeling, schoolontwikkeling en kennisontwikkeling.

In tabel 1 (in de sheets) zijn de verschillende onderzoeken die in de schoolpraktijk te vinden zijn beschreven. De kolommen van stance gaan over de huidige stand van zaken. De kolommen van project zijn iets bijzonders wat docenten er bij krijgen naast hun reguliere werk. Onderzoekers zien een patroon waarbij gaandeweg de onderzoekende houding en handelen wat meer een gezamenlijke onderneming wordt. Veel onderzoek was vooral gericht op eigen professionele ontwikkeling van de docent, maar nu meer op de ontwikkeling van een team of sectie. Een andere verschuiving is dat de focus niet alleen meer ligt op de ontwikkeling van de professionele ontwikkeling van de docent zelf, maar ook schoolontwikkeling en soms zelfs kennisontwikkeling (publicatie in vaktijdschrift). Eerst bestond schoolontwikkeling vooral in de projectvorm, tegenwoordig wordt het meer 'stance'.

Praktijkgericht onderzoek heeft drie doelen (professionele ontwikkeling, schoolontwikkeling en kennisontwikkeling) waarbij gekeken kan worden naar twee verschillende vormen van validiteit (primair en secundair) op basis daarvan wordt bepaald welke soort validiteit van belang is voor een onderzoek. De beschrijving van de verschillende soorten validiteit zijn te [hier](#) te vinden.

Voorbeelden

Regionale context Samen met de lerarenopleiding HAN bestaan er vijf partnerschappen met de academische opleidingsschool. Elk partnerschap bestaat uit meerdere scholen. In totaal zijn het er ongeveer 35. Daarnaast zijn er ook nog samenwerkingsscholen en stagescholen die het keurmerk 'Opleiden in de school hebben'. Alle projectleiders komen regelmatig samen met de HAN en de RU om o.a. voorbeelden uit te wisselen.

Citadel College De school bestaat pas sinds 2007/2008 dus de school kon gestart worden zoals men dat wilde. Voordat de school werd gestart is er veel overleg geweest met de HBO's en universiteiten. Deze gaven aan dat de onderzoekskwaliteiten van de leerlingen meer ontwikkeld moeten worden. Het zit nu helemaal ingebed in de cultuur van de school. Op het VMBO gaat het meer over ondernemerschap en in de HAVO/VWO klassen ligt de nadruk meer op onderzoek. De leerlingen krijgen twee a drie uur in de week 'onderzoek en ontwerp'. Daarnaast is er een onderzoeksgroep voor docenten, de focus ligt binnen deze groep voornamelijk op schoolontwikkeling. Teamleiders en schoolleiders leveren vragen aan bij de onderzoeksgroepen de docenten voeren dan het onderzoek uit.

Vervolgens worden er drie voorbeelden gegeven van praktijkonderzoeken die gedaan zijn binnen het Citadel College

1. *Onderzoek naar Passend onderwijs*

Paulien heeft een set van vragen gekregen van schoolleiders, vervolgens is ze gaan zitten met een lio. Veel docenten zijn bang voor 'passend onderwijs' en hebben hier veel vragen over. De lio is er vervolgens mee aan de slag gegaan. De lio heeft overleg gehad met zorgcoördinator en ze heeft beleidsstukken gelezen. Vervolgens is ze met het team waar ze voor werkt overleg gehad over 'passend onderwijs'. Er is veel overleg geweest tussen verschillende partijen. De lio heeft een webtool ontwikkeld die de docenten kunnen gebruiken. Hier kan een andere lio weer vervolgonderzoek over doen, want deze lio heeft alleen maar gefocust op één stornis.

2. *Docentenonderzoeken – projecturen*

Dit heeft Paulien gedaan in haar functie als onderzoeksdocent. De ingeroosterde projecturen waren leeg, en iedereen modderde maar wat aan. Hier moest meer één lijn in komen. Door middel van literatuuronderzoek en praten met HBO's en universiteiten is er een lesmodel ontwikkeld op basis van het poker-model. In het onderzoek is toen getoetst of leerlingen echt leren wat ze zouden moeten leren. Er is voor gekozen om er één deelonderwerp uit te kiezen, namelijk 'hoofd- en deelvragen maken'. In de ene klas hebben ze het oude programma gedraaid en in de andere klas de nieuwe lessenreeks. Daarna is dit in het jaar er na nog een keer herhaald. De onderzoeksvraag was of leerlingen nu echt beter hoofd- en deelvragen kunnen maken.

3. *Docentonderzoek – masterclasses*

In de onderbouw bestaan de masterclasses, maar men vraagt zich af hoe dit voortgezet kan worden naar de bovenbouw HAVO/VWO. In de bètahoek gaat dit al goed, maar bij de moderne vreemde talen is er een aversie tegen onderzoek. Docenten die deze vakken geven vinden dat ze vaardigheden moeten aanleren en niet het doen van onderzoek. Paulien is toen gevraagd om haar lessen Nederlands op een onderzoeksvriendelijke wijze in te richten. Het is haar gelukt om literatuurgeschiedenis zo om te bouwen dat iedere literaire periode bestaat uit een onderzoek. In VWO 4 is het onderzoek meer vergelijken van aard, maar in VWO 6 wordt van de studenten echt verwacht dat de studenten experts zijn in een literaire periode. Inmiddels willen ook andere docenten dit overnemen.

Stellingen/discussie

De workshopleiders hebben enkele stellingen voorbereid, maar binnen beide groepen gaat de voorkeur uit naar het verder bespreken van de eerder gegeven voorbeelden. In beide groepen wordt nog wel kort gediscussieerd over drie stellingen.

Stellingen, workshopronde 1

De nadruk op schoolontwikkeling beperkt de aandacht voor het verbeteren van het pedagogisch-didactisch handelen van docenten.

De vraag die achter deze stelling ligt is of het wel goed is om op schoolontwikkeling te focussen, is dit wel goed voor het pedagogisch-didactisch handelen van de docenten? De aanwezigen snappen niet wat het verschil is tussen beide concepten. Ze zijn van mening dat schoolontwikkeling zich richt op het pedagogisch model. Als de resultaten van het onderzoek worden toegepast is dat voor de school wel van pedagogisch-didactisch belang, maar de lio moet ook een betere docent worden. De aanwezigen geven aan dat het wel goed is voor de bewustwording van de docent, maar dat er misschien geen direct effect is.

Stellingen, workshop ronde 2

De dagelijkse praktijk in de school en de wens om onderzoek te doen gaat niet samen

Als er geen tijd wordt uitgetrokken voor onderzoek, en het niet wordt verwerkt in het beleid dan gaat het niet lukken. Docenten doen geen onderzoek als ze er geen geld voor krijgen of er tijd voor vrijgemaakt wordt. Het is lastig om te besluiten hoeveel uren je vrij gaat maken voor onderzoek, een goed onderdeel kan zo een dagdeel kosten. Een onderzoek kan ook heel klein zijn, dan is het natuurlijk makkelijker. Het verslag van het onderzoek schrijven is vaak de bottleneck, ook het bedenken van een goede onderzoeksvraag kan problemen opleveren. Het is handig om de samenwerking te zoeken met de opleiding. Het zou behapbaar zijn om ongeveer vijf personen onderzoek te laten doen, maar dat is toch afhankelijk van de omvang van de school. Het onderzoek moet in ieder geval niet bij één persoon belegd zijn. Qua geld is het een kwestie van afwegingen maken. Een school kan ook een digibord minder aanschaffen en dat geld besteden aan onderzoek.

Alle projecten gericht op schoolontwikkeling, dus ook LC/LD projecten, moeten ingebed zijn in de onderzoeksstructuur.

Deze stelling is lastig voor de aanwezigen. De vraag is eigenlijk of elke schoolontwikkeling via onderzoek tot stand moeten komen. Volgens de aanwezigen hangt dit af van de methodiek die er gekozen wordt. Er zijn daarnaast ook ontwikkelingen waar de school geen zeggenschap over heeft, bijvoorbeeld bij de begeleiding van beginnende leraren. Aan de andere kant moet er niet ongefundeerd iets geroepen worden, daar moet wel een basis voor zijn. Als dat gebeurt binnen een school is dat een mooie ontwikkeling. Het heeft de voorkeur om het aan elkaar te koppelen. De school zou een lijstje moeten hebben met onderzoek voor de toekomst, dit kan dan verdeeld worden tussen LD/LC en de onderzoeksgroep.

Tips en identificeren verbeterpunten (beleidsagenda)

Tijdens de sessie schrijven de workshopleiders enkele tips en adviezen op die het niveau van onderzoek in de school te verbeteren. Daarnaast vragen ze aan het eind van de sessie nog wat tips van het publiek.

Tips van het publiek, workshopronde 1

- Er moet een onderzoekprogramma komen, waarbij alle scholen uit het samenwerkingsverband in kaart brengen wat er recent aan onderzoek is gedaan, en wat er op het verlanglijstje staat. Dat kan gedeeld worden en daar kunnen studenten van alle scholen uit putten. Waarschijnlijk schrikt men dan van de hoeveelheid dubbele dingen die er gedaan worden.
- Er moet een gedeeld begrippenkader komen. Bij verschillende woorden, komen bij verschillende mensen, verschillende begrippen naar boven. Daan Andriessen (rector aan de Hogeschool Utrecht) heeft hier een mooie openbare notitie over geschreven.
- Er wordt te weinig uitgewisseld tussen opleidingsscholen. Men zou graag willen weten hoe anderen omgaan met grote groepen studenten. Er is behoefte aan tips en tricks.

Op papier, workshopronde 1

- Het onderzoek moet klein en praktisch zijn
- Het onderzoek moet aansluiten bij de behoefte van de school
- Men kan een academicus betrekken bij de vraagstelling van het onderzoek
- Het onderzoek moet ergens op voortbouwen.
- Er moet iets gedaan worden met het onderzoek, het moet niet in de kast belanden
- Probeer de dialoog aan te gaan tijdens het onderzoek
- De kracht van een goed onderzoek ligt in het herhalen van een experiment
- Lijn SO-TO-IO
- Er moeten thema's en vragen verzameld worden, dan doet men minder dingen dubbel
- Zorg ervoor dat we dezelfde taal spreken
- Probeer bij te dragen aan generiek onderzoek
- Zorg voor diepgang in het onderzoek

Tips van het publiek, workshopronde 2

- Het steunpunt moet helpen met het delen van onderzoek.
- Een randvoorwaarde is dat iemand de kans heeft gekregen om tijd te besteden aan het zijn van onderzoekscoördinator.

Op papier, workshopronde 2

- Zorg voor afstemming tussen de instituten (1^e en 2^e graads)
- Trechter de onderzoeksvraag
- Zorg ervoor dat het onderzoek klein en behapbaar is
- Ga de dialoog aan tijdens het onderzoek
- Het steunpunt zou kunnen zorgen voor een databestand met goede voorbeelden.
- Probeer het onderzoek van docenten en studenten te koppelen
- Blijf het onderzoek herhalen over een langere periode, probeer het onderzoek door te ontwikkelen
- Zorg voor een goede borging van het onderzoek, zodat er minder dubbele onderzoeken gedaan worden